

El Consell General de l'Anton Fiter

Albert Villaró i Boix

Historiador, Centre d'Estudis Històrics i Polítics - Institut d'Estudis Andorrans
albert.villaro@mac.com

Resum

El Consell General de l'Anton Fiter

El *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*, escrit pel Veguer episcopal Anton Fiter i Rossell entre 1737 i 1748, va consagrar el seu llibre tercer al Consell General, el parlament de les Valls. L'article repassa el contingut dels sis capítols i de l'apèndix.

Resumen

El Consejo General de Anton Fiter

El *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*, escrito por el Veguer episcopal Anton Fiter i Rossell entre 1737 y 1748, consagró su libro tercero al Consell General, el parlamento de los Valles. El artículo repasa el contenido de los seis capítulos y del apéndice.

Résumé

Le Conseil Général d'Anton Fiter

Le *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*, écrit par le Viguier épiscopal Anton Fiter i Rossell entre 1737 et 1748, consacre son troisième livre au Conseil général, le parlement des Vallées. Cet article passe en revue le contenu des six chapitres et une annexe.

Abstract

The General Council of Anton Fiter

The *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*, written by the episcopal Veguer Anton Fiter i Rossell between 1737 and 1748, consecrated his third book to the General Council, the parliament of the Valleys. This article reviews the contents of the six chapters and the appendix.

El *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*,¹ escrit pel Veguer episcopal Anton Fiter i Rossell probablement entre 1737 i 1748, va consagrar el seu llibre tercer al Consell General. El seu enunciat és ben explícit sobre l'abast i les intencions de l'autor:

Del Consell General de les Valls d'Andorra: sa introducció, prerrogatives i facultats i constitució
Es pot dir que el llibre sisè —el de les famoses *Màximes cristianes de verdadera política i sòlida prudència*—, dedicat al Consell General, és el que conté les informacions i els protocols que van tenir més interès pràctic per als membres del Consell. No hem d'oblidar que van ser ells —els *patricios* a qui l'Anton Fiter consagra l'obra— els que la van promoure a través d'un encàrrec, ja fos tàcit o formal. La voluntat de l'autor era la de proporcionar al Consell una norma, una mena de reglament intern, per facilitar el seu funcionament i resoldre els dubtes que hi hagués «en tot temps i ocasió», sobretot pel que feia a les seves competències i a les seves relacions amb els Cosenyors.

Primer capítol

Tracta de l'origen i la composició del Consell. Fiter era plenament conscient de les fondíssimes arrels de la institució:

Se solia congreguar antigament lo dit Consell per caps de casa, de manera que tots tenien obligació d'assistir baix

1. FITER I ROSSELL, ANTON: *Manual Digest de les Valls Neutres d'Andorra*. Edició d'Albert Villaró. Andorra la Vella. Aloma / Consell General, 2018. El llibre tercer comença a la pàgina 199 i acaba a la 253; per evitar una selva de notes remetem a aquesta edició.

certa pena, consta de vàrios escrits. No tenia lloc ni certa casa a on juntar-se, per lo que regularment se juntava davant del pòrtico d'alguna iglésia, aixís com los demés consells.

Una de les característiques d'aquesta primera forma assembleària era la seva autonomia a l'hora de convocar-se, sense haver de menester autorització dels Senyors. El primitiu Consell General «tan antic com és lo habitat hòmens en les Valls d'Andorra» tenia, deia Rossell, el seu origen en els privilegis carolingis. Amb tot, la forma actual va definir-se amb el cèlebre precepte del bisbe Tovià (refrendat per Joan I de Foix). Fiter —no oblidem que el *Manual* va quedar incomplet per la mort sobtada de l'autor— va deixar en blanc la data i el nom del bisbe, com si esperés completar la data en un altre moment. Tot seguit va relatar un conflicte suscitat entre el Consell i els Veguers, que s'havien extralimitat en les seves competències, en temps d'un comte Gastó (Fiter no va escriure l'ordinal, i la major part dels comtes de Foix del segle XIV se'n deien!). Els Prínceps van declarar a favor del Consell «la jurisdicció i facultat econòmica de tota la terra d'Andorra».

El capítol continua parlant de la composició del Consell, dels seus vint-i-quatre membres i de l'adscripció parroquial, a raó dels dos Cònsols en exercici i els dos del mandat anterior, a més dels dos Síndics nomenats pel Consell, amb un funcionament intern estructurat en tres sales: 'los Quatre de Veedors', los 'Sis de Consell' i 'lo Consell de Vint-i-quatre'.

Segon capítol

Tracta de la «política i providència econòmica» del Consell. S'hi descriuen les sessions ordinàries:

1. Setmana Santa. Es recollien les quèsties per pagar-les al Príncep que li toqués.
2. Sancogesma (la Pentecosta, al mes de juny, data variable). Es pagaven la meitat les conductes als barbers i metges, es canvien els Consellers, es nomenen Capitans, Deners i els Compters (encarregats de gestionar el cobrament de la quèstia).
3. Consell de l'Afor (així que hi havia cavallons de blat a Meritxell, al final de l'estiu). Es fixava el preu del blat.
4. Consell de Tots Sants (1 de novembre). Es convocava només quan tocava pagar la quèstia al comte de Foix.

5. Consell de Sant Andreu (30 de novembre). Es feia el segon pagament de les conductes de metges i es cobraven els estranys (una taxa imposada als no residents, persones i bestiar).

6. Consell de Sant Tomàs (21 de desembre). S'hi taxava la quístia, es pagaven les recompenses per caçar ossos i llops, i les dietes de viatges fets «a benefici del bé públic». A més d'aquestes sessions ordinàries se'n podien convocar d'extraordinàries. Les sessions eren presidides pel Síndic, que exposava els afers a tractar. Si no hi havia unanimitat, es votava. Deliberats els punts de l'ordre del dia, es donava veu a qui portés alguna queixa o quèstió al Consell. Tots els acords eren anotats pel secretari. En cas d'aldarulls es podia aplicar als *inobedients* la pena del Cot, una multa en diner. No era permès d'entrar al Consell amb armes, ni de foc ni de tall (excepte als Veguers i Judges). La tradició d'anar amb capa «de panyo de la terra» tenia com a objectiu igualar tots els Consellers.

El Consell podia delegar algunes de les seves funcions als Síndics. Es reunia el dia d'obertura de Corts i, a través de la figura dels Raonadors, intervenia en els judicis. Participava a les cerimònies de lectures de sentències majors i en els juraments dels Veguers i dels Judges.

Tercer capítol

Regula el sistema de recaptació de les quèsties, mitjançant la figura dels Compters, dues persones encarregades de comptar les persones majors de deu anys (els *metedors de pa*), tot el bestiar (*metedors de peu rodó* i *metedors de peu forcat*, més les *haveries*) i els cavallons de blat. Els compters feien llistes per Parròquia de tots els elements quantificables. Quan la quístia era fixa, es dividia la suma a recaptar entre els elements impositius. Un cop fet el repartiment, els Cònsols de les parròquies s'encarregaven de cobrar. Quan s'havia de pagar al rei de França es feia en dues tongades, per Pasqua i per Tots Sants, a Foix. Quan s'havia de pagar al bisbe es feia un sol cop, per Pasqua, i s'anava al palau episcopal de la Seu. A més de la quístia, el Senyor Bisbe rebia part del delme, una altra quantitat dita la *menjària*, i encara una aportació més en diners (vint-i-cinc rals), que se li pagava com a molt un cop l'any i amb motiu d'una visita a les Valls.

El capítol es tanca amb l'exposició d'una sèrie de dubtes sobre si els Veguers, Batlles i eclesiàstics estaven sotmesos a pagar quísties i estranys. També tracta de la figura dels Mostafàs, encarregats d'inspeccionar pesos i mesures.

Quart capítol

Tracta el famós tema dels camins rals, de sa *política i salvaguarda*. En essència, recomanava que el Consell ordeni dos cops l'any una neteja general dels camins. Fiter proposava també un cert control de la qualitat d'aquesta neteja, que havia de ser efectiva i no purament cosmètica, i també el nomenament d'un 'comissari de camins reals' que en vetllés per la correcta conservació. Pel que fa a la cèlebre consigna que deia que era convenient que els camins dels ports, que és «no sien bons o no estiguen en gran disposició; antes bé: que sien bruscos, estrets i pedregosos». Les raons d'aquest interès per no facilitar el trànsit a França, un aspecte que és recordat també a la màxima 46 (la «fina regla de política contrapolítica») probablement era l'expressió de la voluntat de no voler convertir Andorra en un lloc de pas en cas de conflicte entre les monarquies veïnes.

Cinquè capítol

Anton Fiter era perfectament conscient de la necessitat de mantenir un arxiu en ordre, com a única manera de donar un servei eficaç al Consell. Lamentava l'estat deplorable en què es trobava, i els grans perjudicis que el desordre i la pèrdua de documents podia provocar en els interessos del país. Per això va dedicar tot un capítol a l'organització de l'arxiu, per evitar que, en el futur, la descurança pogués perjudicar les institucions andorranes. Va proposar la distribució dels documents en caixons retolats, segons la procedència: bisbes d'Urgell; comtes de Foix i reis de França; comtes d'Urgell, reis d'Aragó i d'Espanya; censals; bans i reglaments de la Cort... Va descriure amb precisió el funcionament de l'armari de les sis claus, i va proposar que l'antic armari fos dipositat a l'església de Sant Esteve amb còpies de la documentació que es conservava a Casa de la Vall. El capítol acaba amb un decàleg sobre les obligacions de l'arxiver.

Apèndice miscel·làneo

Aquest és un apartat especialment interessant del llibre tercer del *Manual digest*, perquè el va dedicar a resoldre qüestions pràctiques que es podien produir en el dia a dia del Consell. Fiter va intentar aplicar l'experiència, el sentit comú i la tradició per respondre-les. En general, són preguntes sobre les competències del Consell, les jurisdiccions, el funcionament intern, sobre qui podia ser Cònsol i (per tant) Conseller (major de vint-i-cinc anys, nascut a Andorra, que no tingués impediment físic i no hagués tingut oficis vils, com ara carnisser, nunci o trompeter). Un dels punts més transcendents i controvertits era el de les relacions amb els Prínceps i, especialment, la facultat que tenien per revocar una decisió presa pel Consell. La redacció del manuscrit de Fiter és, en aquest sentit, ambigua:

Si los Príncipe ¿poden o no, ab contrari privilegi, revocar un estatut, ordinació o arrest fet per lo Consell General, tant per via d'apel·lació com per via de queixa de que lo estatut, ordinació o arrest és injust, com per via de providència? Diria que no, per ser cert que als Prínceps los queda llibre semblant revocació per ses regalies.

El copista de l'exemplar que va ser d'ús del Consell ho va corregir, afegint un *no* estratègic que clarificava la qüestió:²

Si los Príncipe ¿poden o no, ab contrari privilegi, revocar un estatut, ordinació o arrest fet per lo Consell General, tant per via d'apel·lació com per via de queixa de que lo estatut, ordinació o arrest és injust, com per via de providència? Diria que no, per ser cert que als Prínceps no los queda llibre semblant revocació per ses regalies.

És significatiu, però, que mossèn Antoni Puig, en el seu *Polítar andorrà*, reformulés aquesta qüestió per donar-li un sentit totalment diferent:³

Si los Príncipe ¿poden o no, ab contrari privilegi, revocar un estatut, ordinació o arrest fet per lo Consell General, tant per via d'apel·lació com per via de queixa de que lo estatut, ordinació o arrest és injust, com per via de providència?

2. Aquest és el manuscrit que va servir de base per a l'edició del *Manual* del 1987.

3. PUIG, ANTONI: *Polítar Andorrà*. Edició d'IGNASI J. BAIGES. Andorra la Vella. Consell General, 2015, p. 335.

Diria que si, per ser cert que als Prínceps no los queda llibre semblant revocació per ses regalies.

Sisè capítol

El sisè i darrer capítol és una relació dels privilegis

(«prerrogatives, privilegis especials, franqueses i exempcions») que afectaven a les Valls, organitzats segons l'autoritat emissora (Prínceps, Bisbes d'Urgell i Comtes de Foix) o el territori sobre el que s'aplicaven (regnes de França o Espanya).